

KAZAKİSTAN BİLGİ NOTU

NİSAN
2023

GÜNCEL VERİLER

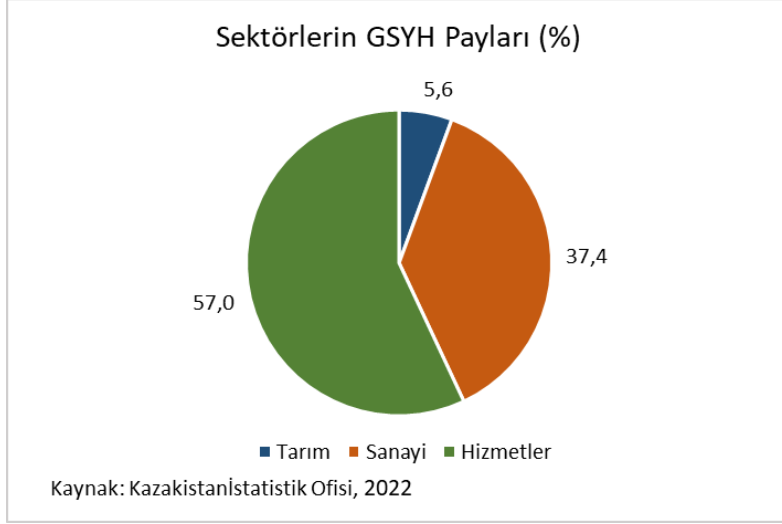
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2021	2022	2023 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	197,1	224,3	243,4
Büyüme	%	4,0	3,1	4,4
Nüfus	Milyon Kişi	19,1	19,3	19,5
Kişi Başı Gelir	USD	10.306	11.591	12.432
Enflasyon	%	8,0	13,9	11,2
İşsizlik Oranı	%	4,9	4,9	4,8
Cari Denge / GSYH	%	-2,9	3,0	1,8
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-5,0	-2,0	-1,9
İhracat	Milyar USD	60,3	86,1*	-
İthalat	Milyar USD	41,4	49,8*	-

Kaynak: IMF KEG Ekim 22, Kazakistan İstatistik Ofisi, Trademap, * Öncü veriler

1. KAZAKİSTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

1991 yılında Sovyetler Birliğinden ayrılan Kazakistan ekonomisinde doğal kaynaklar öne çıkmaktadır. Yüz ölçümü bakımından dünyanın en büyük dokuzuncu, Orta Asya'da ise Rusya'dan sonra en büyük ikinci ülkesidir.

Kazakistan enerji bakımından zengin bir ülke olup, doğalgaz rezervi 1,8 trilyon metreküp civarındadır. 2013 yılından itibaren doğal gaz üretimi yapılan ülkede dünyadaki doğal gaz üretiminin binde 2'si gerçekleşmektedir. Eski Sovyet ülkeleri içerisinde Rusya'dan sonra 2. büyük petrol üreticisi olan Kazakistan'ın petrol rezervleri ise 39,8 milyar varil seviyesindedir. Söz konusu miktar dünya rezervlerinin yaklaşık %2,5-2,9 civarına denk gelmektedir. Ekonomi büyük ölçüde petrol gelirlerine bağlıdır. Buna ek olarak, uranyum rezervi açısından dünyada 2. sıradayken üretimde 1. Sırada yer almaktadır. Dünya kömür rezervinin %3,9'una sahip (33,6 milyar ton) olan ülke altın rezervleri (370 ton) bakımından da zengindir. Ayrıca, demir, bakır, krom, kurşun ve çinko yatakları da bulunmaktadır.

Enerji sektörü ile ivme kazanan ekonomik büyümenin etkileri başta hizmet sektörü olmak üzere diğer sektörler de yansımıştır. Hizmet sektörü en fazla istihdamın sağlandığı alan olup GSYH içerisindeki payı 2022 verilerine göre %57,0 seviyesindedir.

Elverişli topraklar ve ekilebilir arazinin fazlalığına rağmen tarım sektörünün milli gelir içerisindeki payı %5,6 civarında sınırlı kalmıştır. Ancak buna rağmen çiftçilik iş gücünün beşte birini oluşturmaktadır. Ülkede hububat, patates, sebze ve yağlı tohum hasadı yapılmaktadır.

Sanayide ise, ham madde ve yarı mamul ihracatı yoğun olarak yapılırken metalürji (kurşun ve bakır) ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, Kazakistan'da ekonomik çeşitliliğin sağlanması ve bir sanayi alt yapısının oluşturulması amacıyla politikalar uygulanmakla birlikte üretime yönelik yatırımlar ağırlıklı olarak petro-kimya ve metalürji sanayisinde yoğunlaşmıştır. Sanayinin GSYH içerisindeki payı 2022 verilerine göre %37,4 seviyesindedir.

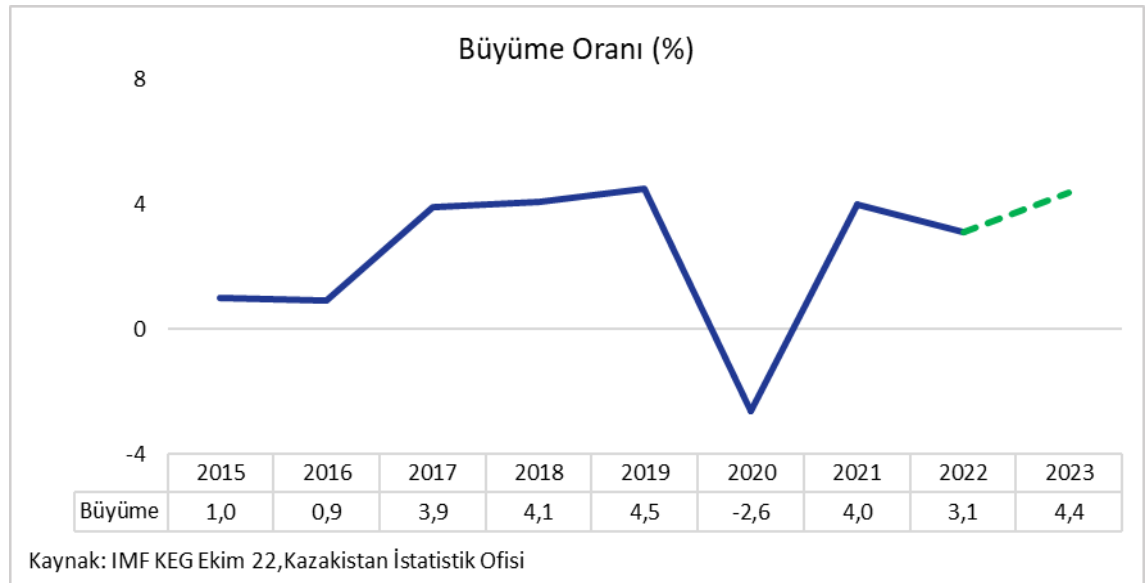

2. BÜYÜME

2000’li yıllardan bu yana Kazakistan, pazar odaklı reformlar, bol maden kaynakları çıkarma ve güçlü DYY tarafından yönlendirilen etkileyici bir ekonomik büyüme yaşamıştır. 2000-2009 yılları arasında ortalama %8,6 büyüyen Kazakistan 2010-2014 yılları arasında ortalama %6 civarında genişlemiştir. 2014 yılında Nyrly Zhol (Parlak Yol) ile ekonomiyi toparlamak amacıyla Ulusal Fon devreye sokulmuş ve ekonomiyi fon ile desteklemek amaçlanmıştır. Ancak, petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle büyüme oranı 2015 ve 2016 yıllarında %1 civarına gerilemiştir.

2017 yılında madencilik sektörünün %9,3 yükselmesiyle büyüme %3,9 seviyesine yükselmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında madencilik üretimi 2017’ye göre daha zayıf artmasına rağmen büyüme %4-4,5 bandında gerçekleşmiştir. 2020 yılında petrol fiyatlarının düşmesi ve petrol üretiminin azalması 20 yıldan sonra ilk kez ülkenin %2,6 daralmasına neden olmuştur. 2021 yılında ise, salgın etkisinden kurtulmaya başlayan Kazakistan %4 büyümüştür. Büyümedeki en önemli faktör, sanayi sektöründeki %2,5 civarındaki büyüme olmuştur. Buna ek olarak, devlet destek programlarındaki hızlı ilerleyiş de büyümeye katkıda bulunmuştur.

2022’de ise büyüme esas olarak Ukrayna’daki savaşın olumsuz yansımaları nedeniyle zayıflamaya başlamıştır. IMF Ekim tahminine göre %2,5 büyüme kaydedeceği öngörülen ülke inşaat, tarım, bilgi ve iletişim, imalat, ticaret, ulaşım sektörlerinde meydana gelen büyüme katkısıyla yıl sonunda %3,1 genişlemiştir.

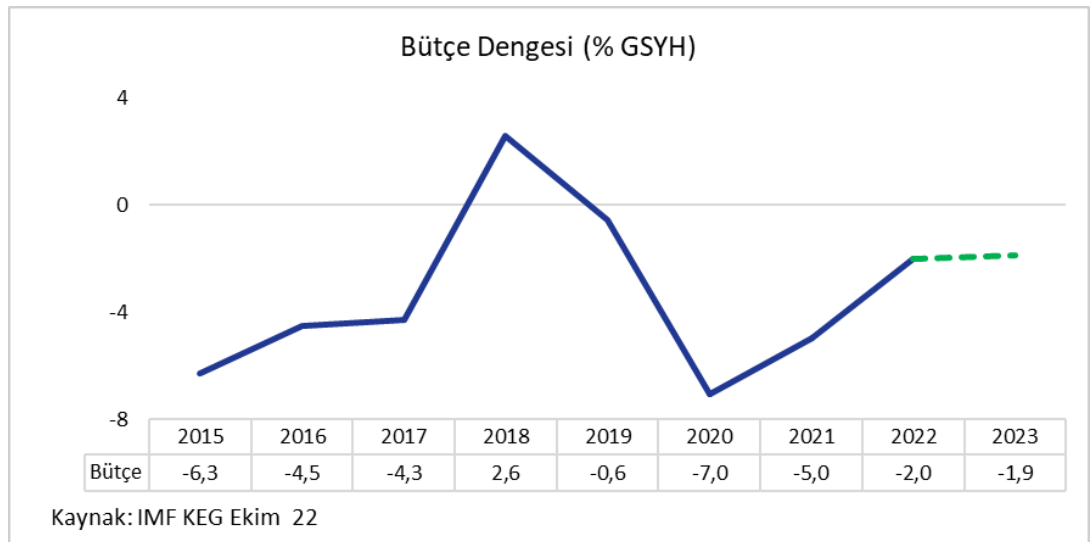

3. BÜTÇE DENGESİ

Kazakistan bütçe dengesi genellikle açık veren bir yapıdadır. 2014 yılında petrol gelirlerindeki dalgalanmayı azaltmak amacıyla dalgalı kur rejimine geçilmesi ile enflasyon yükselişe geçmiştir.

2015 yılında, enflasyondaki yükselişin etkisiyle hane halkı harcamaları ılımlı seyrederken petrol fiyatlarındaki düşüşün de etkisiyle kamu gelirleri bir önceki yıla göre %27 azalmıştır. 2014 yılında GSYH cinsinden %2,4 fazla veren bütçe 2015 yılında %6,3 açık vermiştir. 2017-2018 yıllarında kamu gelirlerinin giderlerden daha hızlı artmasıyla bütçe 2018 yılında %2,6 fazla vermiştir.

2019 yılında düşük gelirli hane halkının desteklenmesi, bölgesel ve Avrasya üzerinde bulunan altyapı projelerine yapılan harcamaların etkisiyle kamu giderleri bir önceki yıla göre %20 artmıştır. 2019 yılında GSYH cinsinden %0,6 açık veren ülkenin salgın sonrası 2020 yılında hanehalkına ve işletmelere yapılan yardımların etkisiyle %7 açık vermiştir. 2021 yılında ise, kamu maliyesi toparlanmaya başlamış ancak devlet destek paketlerinin devam etmesi nedeniyle bütçe dengesi %5 açık vermiştir. Ülke 2022 yılı itibari ile hizmet ve malların elektronik satışlarında KDV uygulamaya koymuştur. Bu düzenlemenin bütçe üzerine olumlu yansıdığı düşünülmektedir. IMF tahminine göre Kazakistan 2022 yılında GSYH cinsinden bütçe açığını %2'ye geriletmiştir.

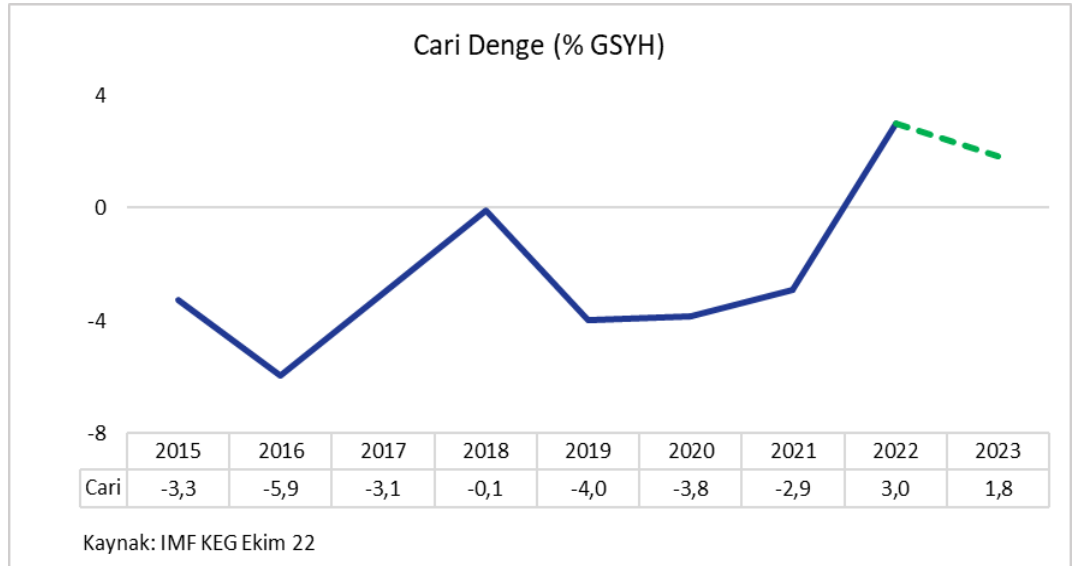

4. CARİ DENGESİ

2014 yılından itibaren düşen petrol gelirlerinin etkisiyle 2016 yılında cari açık GSYH cinsinden %5,9'a yükselmiştir. 2016 yılında 19 milyar USD civarında olan petrol ihracatı 2018 yılında 60 milyar USD seviyesine yükselmiş; böylelikle, cari açık %0,1'e kadar gerilemiştir.

2019 yılında ödemeler dengesi hesabına göre, mal ihracatı yatay seyrederken mal ithalatı 34 milyar USD seviyesinden 40 milyar USD'ye yükselmiştir. Cari açığın GSYH cinsinden %4 olduğu dönemde net hizmet ihracatı açığı bir önceki yıla göre azalmıştır. 2020 yılında, birincil gelir dengesindeki açık 2019 yılında 22,7 milyar USD iken 15,6 milyar USD'ye düşmüştür. Böylece, cari açık salgın senesinde %3,8'e gerilemiştir. 2021 yılında ise birincil gelir dengesindeki açığın yeniden artması cari denge üzerinde baskıları artırmış böylece GSYH cinsinden %3 açık verilmiştir.

2022 yılında birincil gelir dengesindeki açığa rağmen dış ticaret fazlasının 36 milyar USD seviyesine yükselmesi GSYH cinsinden cari dengein %3 fazla vermesini sağlamıştır.

5. SWOT ANALİZİ

Güçlü Yönleri:

- Kazakistan, dünyanın en büyük kara ülkesidir ve petrol, doğal gaz, mineraller ve metaller gibi doğal kaynaklar açısından zengindir.
- Avrupa ile Asya arasında stratejik bir konuma sahiptir ve bu ülkeyi ulaşım ile ticaret için önemli bir merkez haline getirmektedir.
- Yüksek nüfus işletmeler için büyük bir iç pazar sağlamaktadır.
- Yabancı yatırımcıya açık olması ve DYY akışının ülkede yoğun olması onu cazip bir destinasyon haline getirmektedir.

Zayıf Yönleri:

- Ülke ekonomisi büyük ölçüde değişken olabilen ve küresel talep ile fiyatlarda dalgalanmalara maruz kalabilen doğal kaynaklarına bağımlıdır.
- Doğal kaynaklara bağımlılık nedeniyle ülke ekonomisi çeşitlendirmeden yoksundur ve bu durum Kazakistan'ı dış şoklara karşı savunmasız hale getirmektedir.
- Altyapıyı geliştirmede ilerleme kaydetmiş olsa da, ulaşım, telekomünikasyon ve enerji altyapısı açısından bölgedeki diğer ülkelerin gerisinde kalmaktadır.

Fırsatlar:

- Ülke, artan ticaret ve yatırım için fırsatlar sağlayan Avrasya Ekonomik Birliği gibi çeşitli bölgesel ekonomik kuruluşların bir parçasıdır.
- Kazakistan'ın stratejik konumu ve bol doğal kaynakları, onu özellikle altyapı geliştirme ve enerji projelerinde Çin yatırımı için çekici bir yer haline getirdi.
- Kazakistan, özellikle yapay zeka, yazılım geliştirme ve siber güvenlik gibi alanlarda teknoloji sektörünü geliştirme potansiyeline sahiptir.

Tehditler:

- Küresel ekonomik yavaşlama, Kazakistan'ın doğal kaynaklarına olan talebi etkileyebilir ve ülkedeki yabancı yatırımı azaltabilir.
- Ülkenin çatışma bölgelerine yakınlığı ve komşu ülkelerle olan gerilimleri istikrarını ve ekonomik beklentilerini etkileyebilir.
- İklim değişikliğinin, önemli bir istihdam ve ekonomik faaliyet kaynağı olan Kazakistan'ın tarım sektörü üzerinde önemli etkileri olabilir.
- Kazakistan, ekonomisini çeşitlendirme ve yatırım çekme kabiliyetini sınırlayabilecek belirli sektörlerde vasıflı işgücü sıkıntısı ile karşı karşıyadır.

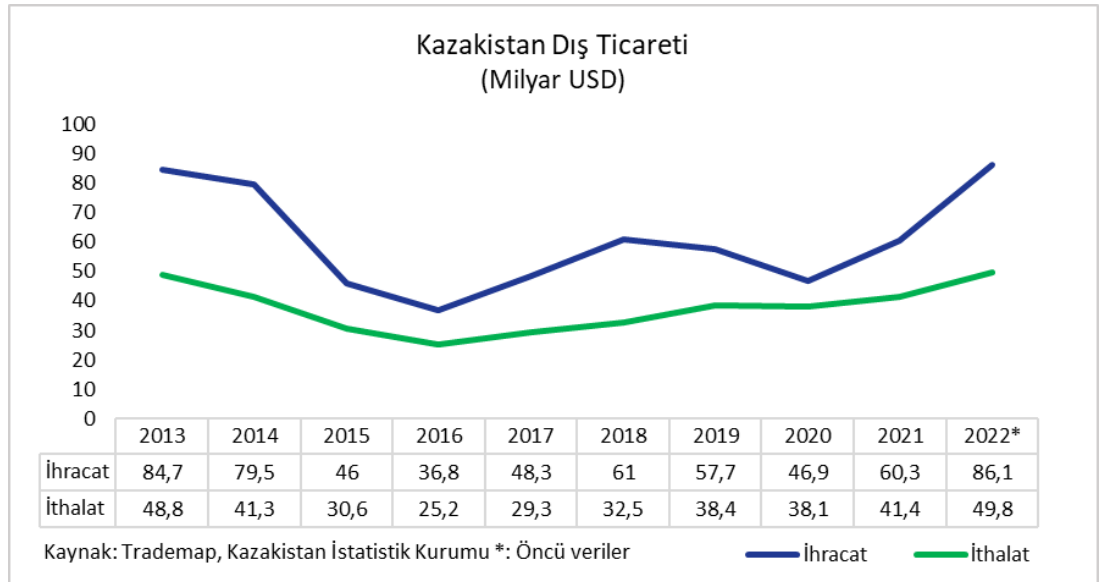

6. DIŞ TİCARETİ

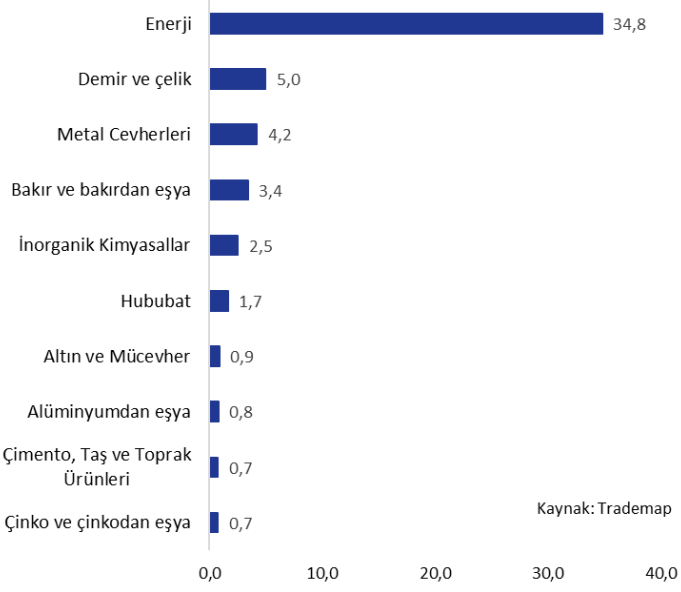
Kazakistan'ın Rusya, Kırgızistan ve Özbekistan ile sahip olduğu geniş ve geçişi kolay sınırlar kayıt dışı sınır ticaretine olanak tanımakta ancak sınır ticaretinin hacmi dış ticaret verilerine yansıtılamamaktadır.

2013 yılında 133,5 milyar USD olan dış ticaret hacmi 2016 yılında 62 milyar USD'ye kadar gerilemiştir. 2017 yılı ile birlikte toparlanmaya başlayan ihracat 2020 yılında 46,9 milyar USD olarak gerçekleşmiştir. 2021'de ihracatın %28 artarak 60,3 milyar USD'ye ithalatın %9 artarak 41,4 milyar USD seviyesinde gerçekleşmesi dış ticaret fazlasını 19 milyar USD seviyesine çıkartmıştır. 2022 yılında ise ticarete büyük ivme yakalayan Kazakistan, ihracatını bir önceki yıla kıyasla %43 artırarak 86,1 milyar USD'ye ithalatını ise %20 artırarak 49,8 milyar USD'ye yükseltmiştir. Böylece, dış ticaret hacmi 135,9 milyar USD, dış ticaret fazlası ise 36,3 milyar USD'ye yükselerek son yılların en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

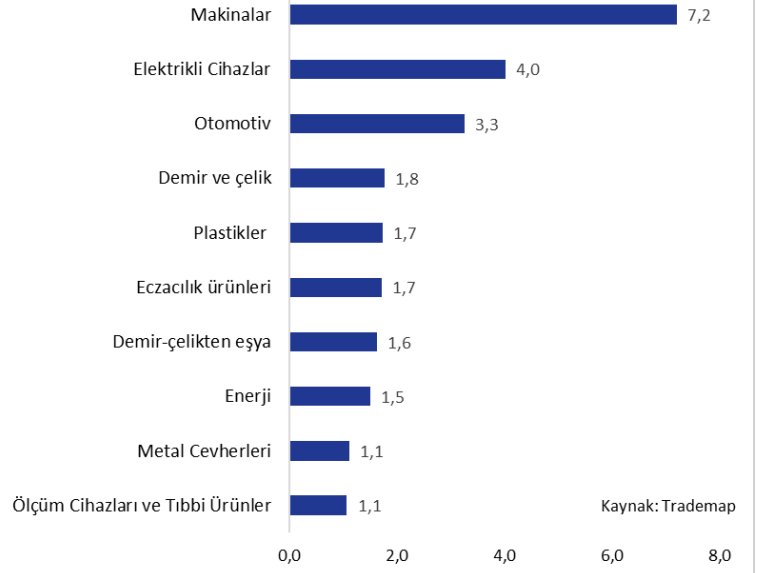
Ürün bazında ise, 2021 verilerine göre Kazakistan ihracatının %57'sini enerji sektörü oluşturmaktadır. Bu sektörü, demir-çelik ve metal cevherleri takip etmektedir. İthalatında ise, makineler, elektrikli cihazlar, otomotiv ve demir-çelikten eşya ürünleri öne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülke ithalatının %35'ini oluşturmaktadır.

Kazakistan İhracatı (2021, Milyar USD)

Kazakistan İthalatı (2021, Milyar USD)

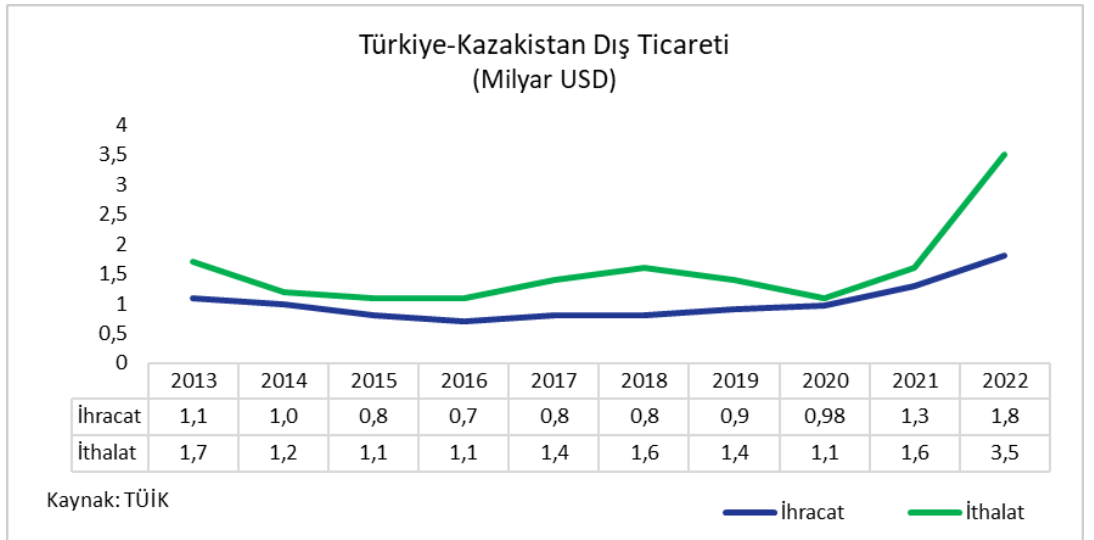
7. TÜRKİYE - KAZAKİSTAN TİCARETİ

Türkiye, Kazakistan ile dış ticaretinde net ithalatçıdır. 2013 yılında 2,8 milyar USD seviyesinde olan dış ticaret hacmi 2017 yılına kadar gerilemiş, bu dönemde 2,2 milyar USD seviyesinde gerçekleşmiştir. 2018 yılında 2,4 milyar USD olan dış ticaret hacmi 2020 yılında Türkiye'nin Kazakistan'dan ithalatının %21 gerilemesinin etkisiyle 2,1 milyar USD seviyesine düşmüştür.

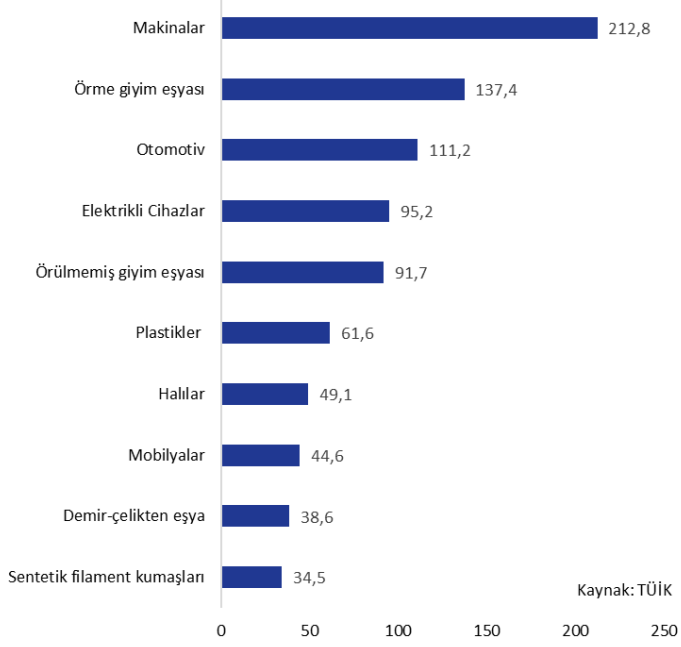
2021 yılında ise ihracatı bir önceki yıla kıyasla %31 artarak 1,3 milyar USD seviyesine; ithalat ise aynı dönemde %45 artarak 1,6 milyar USD'ye yükselmiştir. 2022 yılında ise Kazakistan'a olan ihracat %40 artarak 1,8 milyar USD'ye ithalat ise %120 artarak 3,5 milyar USD'ye yükselmiştir. İthalattaki bu artışta bakır-bakırdan eşya ithalatının %58, enerji ithalatının ise %11 artması etkili olmuştur. Böylelikle, dış ticaret hacmi ithalat kaynaklı 5,3 milyar USD'ye yükselirken, ülkeye karşı verilen dış ticaret açığı da benzer şekilde 1,7 milyar USD'ye yükselmiştir.

2023 yılının Ocak-Şubat döneminde ihracat 347,6 milyon USD, ithalat ise 571,2 milyon USD olarak gerçekleşmiştir.

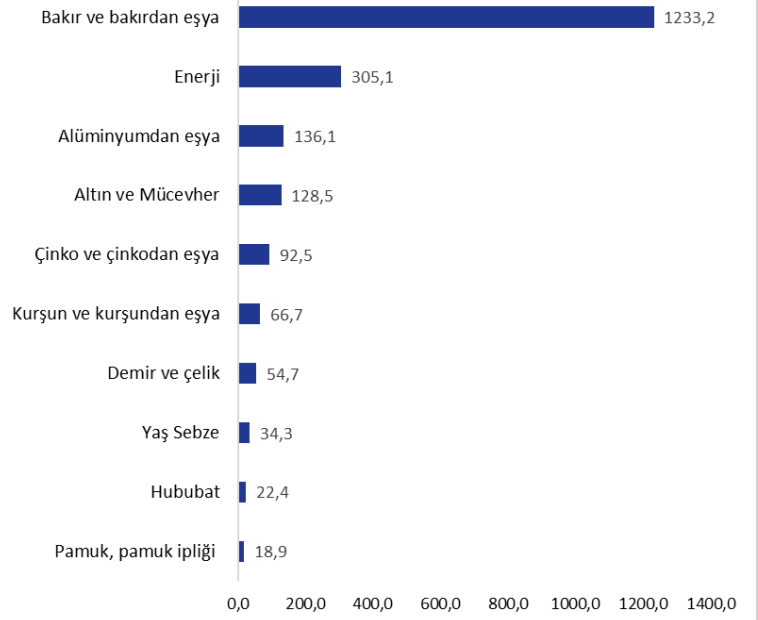
Ürün bazında ise Kazakistan'a olan ihracatta; makineler, örme giyim eşyası ve otomotiv sektörleri öne çıkmaktadır. Söz konusu sektörler ülkeye olan ihracatın %35'ini oluşturmaktadır. İthalat tarafında ise bakır-bakırdan eşya ülkeden olan ithalatın %58'ini oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Kazakistan'a İhracatı (2022, Milyon USD, ÖTS)

Türkiye'nin Kazakistan'dan İthalatı (2022, Milyon USD, ÖTS)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr